

Zemljepisje v ljudski šoli.

Stalne in premične zvezde.

O. Pojdi sim, in povej mi, kaj je Bog četerti dan vstvaril.

J. Vstvaril je tudi brezštevیلno lučie na nebu, ki nam po noči svetijo, svetle zvezde.

O. Da, prav si povedal, te zvezde nam po noči svetijo; so pa tudi naj boljši kažipoti in naj bolj zanesljiva ura po noči.

J. Tega pa ne morem razumeti; pot nam kaže bela cesta, in kedar hočem vediti, koliko je ura, grem pa pogledat na uro, katero imamo domá; pa sej tudi ura iz zvonika pové, koliki čas, da je.

O. Govoriš, kakor razumeš; kaj ne veš, da so se ljudje svojih umetnosti iz odpertih bukev, od stvarjenih reči, naučili, da so tedaj k naravi v šolo hodili; preden so pa ljudje znali čas meriti in ure narejati, so se pa ravnali po zvezdah, in so te nebeška znamenja sploh bolje poznali, kakor dan danes, ko se zanašamo na koledarje in ure, in ko nebo in njegova čuda poznajo in preiskujejo le bolj učeni zvezdoslovci. Kedar bo enkrat svetla noč, ti bom nekatere zvezde pokazal, da jih boš po imenu poznal.

Janezek željno pričakuje, kedaj da bode jasna, pomladanska noč, ker hrepenel je zvezde po imenu poznati; prvi jasni večer prosi očeta, da bi mu zvezde imenovali. Oče privolijo, ter mu razlagajo:

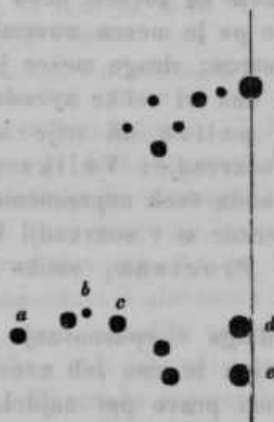
O. Ali vidiš svetlo zvezdo, ki se prva pokaže, ko solnce zatone. To je večernica; ta zvezda pa tudi zjutraj sveti in dan napoveduje, tedaj ji pravimo danica.

Drugi večer ko gledata na nebo, danice ni bilo več na istem kraju, ampak se je premaknila na nebu. Oče tedaj razlagajo:

O. Vidiš, danica in še nekatere druge zvezde niso zmirom na istem nebnem prostoru, ampak se premičejo, imenujemo jih torej premične zvezde, tudi planete; druge zvezde so pa zmirom na istem prostoru, in se v stoletjih kaj malega prestavijo na nebu, imenujejo se torej stalne ali nepremične zvezde; premičnice imajo tudi manjšo svetlobo od stalnic, ktere bolj

živo migljajo. In od teh, ti hočem danes nekaj povedati, da boš saj toliko od zvezdoslovja vedil, kakor čedniki, kateri dobro poznajo nekatere poglavitnih zvezd.

Naj poprej si zapomni tečajno (polarno) zvezdo (Polarstern); vidiš jo, tam na severnem nebu sama stoji, in se ne premakne! vidiš na severnem nebu Voznika ali Veliki voz (der grosse Bär) t. j. 7 zvezd tako le postavljenih

Če potegneš od zadnjih koles velikega vozá šestkrat tako dolgo čerto, zadeneš ravno na tečajno zvezdo, ktera je zadnja v sozvezdji Malega voznika (Kleiner Bär). Oziraje se na tečajno zvezdo, zagledamo Velikemu vozu nasproti Kasijopejo, sozvezdje iz 5. svetlih zvezd, v podobi plošnatga W, in pri strani skorej na desnem vogalu čerte od Velikega voza do Kasijopeje dvoje naj svetlejših zvezd na severnem nebu: Vego in Kapelo. Čerta od tečajne zvezde do Kasijopeje nas pelje tje, kamor solnce pride ob času, ko sta si noč in dan enako dolga, tam je bil nekaj Oven (♈). Da ga sedaj zadenemo, moramo na pol pota med Kasijopejo in Kapelo čerto potegniti do tečajne zvezde in jo še enkrat toliko podaljšati. Od Ovna naprej pa je Junec (♊), kjer se Hiade in Plejade lahko najdejo; unim na vzhodu so pa Dvojčiki (♊). Od tečajne zvezde čez Velikega voznika zadenemo na Leva (♌), ki se lahko spozná; Rak (♋), ki ne pada tako v oči, je med Levom in Dvojčiki. Od Leva naprej je pa prostor med zverskim krogom in tečajnico čedalje večji. Tukaj so velika, velika sozvezdja: Bootes, Herkulej, Krona in Ofi-

juhij in več manjših; njim na jugu je pa Devica (γ) in Tehtnica (β); poglej tam dalje v rimsko cesto! tam vidiš dve svetli zvezdi: Labuda (Schwann) in Postojno (Adler); njim na jug so pa: Strelec, Škorpion in Divji kozel. Bolj proti vshodu je pa večje sozvezdje, Andromeda, in nad njim naprej v zverskem krogu je pa Vodnar in Ribe. —

Naj lepši sozvezdje na nočnem nebu skoraj na sredi neba je pa Orion; vidi se pa le mesca novembra, decembra, januarja, februarja in marca; druge mesce je pa solnce preblizo njega. To sozvezdje ima tri velike zvezde na pasu, kateri se imenuje Jakopova palica ali trije kralji. Od Jakopove palice naprej pa je sozvezdje: Vélíka pasja zvezda, in v tem naj svetlejša zvezda vseh nepremičnic Sirius. Naravna čerta od Sirija do zvezde ϵ v sozvezdji Vélíkega voza potegnjena zadene ravno Prociona, veliko zvezdo v malem pesu.

To je prva podlaga v spoznavanje zvezd, in če si na vsakem nebem prostoru le eno teh zvezd zapomniš, se boš lahko potovaje po noči pravo pot najdel. Dokler niso ljudje poznali magnetične igle, so se mornarji edino le ravnali po teh zvezdah; divjaki v ameriškanih dobravah na zvezde gledajo, kedar potujejo po zaraščenih gojzdi in neizmernih planjavah. Poljedelci in kmetovavci so opozavali zvezde, in potem ravnali setev, kakor nam piše Virgil (Georgicon l. 1. v 199 et seq.). Dan danes pa kmetje setev ravnajo po godovih v pratiki, ker nam je bolj zložno gledati na pratiko, kakor opazovati zvezde.

Pomenki o slovenskem pisanju.

XXI.

U. Jeli res tolika sreča, da je koj sveto pismo bilo sprejeto v slovenski jezik?

T. Prašaš! Mar ni sveto pismo prvo in božje pismo, na ktero se opirajo vse druge človeške pisanja? „Deus primus et Adami et post etiam Mosis vocalis (si tamen sic dicere licet) Magister et Grammaticus extitit“ — piše naš Adam Bohorič.